

Список використаних джерел:

1. Денисик Г. І. Белігеративні ландшафти Поділля: Монографія / Г. І. Денисик, О. О. Антонюк. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 202 с. – (Антропогенні ландшафти Поділля).
2. Винокур І. С. Про час виникнення Кам'янця: погляди дослідників / І. С. Винокур, М. Б. Петров // Кам'янецьчина в контексті історії Поділля: науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1997. – 124 с.
3. Akimtzev V. V. Historical soils of the kamenetz-podolsk fortress / Akimtzev // Congress of Soil Scientists. – Kamianets-Podilsky, 1932. – С. 132–140.

Мироненко П.Л.

студент,

Науковий керівник: Філоненко Ю.М.

кандидат географічних наук, доцент,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

**ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ
МОРФОСКУЛЬПТУРИ У МЕЖАХ
ЛУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Результатом тісної взаємодії ендегенних та екзогенних геологічних процесів, при домінуючій ролі останніх, стало формування на території Лубенського району Полтавської області флювіального, гравітаційного, гляціального, флювіогляціального, суфозійного та антропогенного типів морфоскульптури.

Найпоширенішим типом морфоскульптури на території району є флювіальна морфоскульптура. Вона представлена формами рельєфу утвореними постійними та тимчасовими водотоками.

Розташування річкових долин в основному зумовлене розломно-блоковою тектонікою та нахилом поверхні. Долини річок трапецієподібні, часто асиметричні. Їх русла чітко виражені, звивисті, на окремих ділянках розгалужені. Дно річок переважно замулене, а в місцях з високими обривистими берегами тверде [1]. Праві береги річок дослідженої території переважно високі, уривисті, у багатьох місцях порізані ярами. Тут мають місце невеликі обвали та осипи. Ліві береги пологі, порізані

вужкими річковими рукавами та улоговинами стариць. Поверхня заплав переважно хвиляста. Тут у великій кількості зустрічаються мікро-, нано- і пікоформи рельєфу головним чином біогенного та антропогенного походження, а також численні стариці. Зниження у межах заплав часто заболочені і мають поклади торфу. Перша надзаплавна тераса складена переважно піщаними відкладами [2; 3].

Внаслідок геологічної дії тимчасових водотоків на дослідженій території виникають такі форми рельєфу як ерозійні борозни, вимоїни (водорії), яри та балки. Ерозійні борозни є вужкими, лінійно витягнутими заглибленнями V- подібної форми. Вони виникають на схилах, де площинний змив змінюється лінійним [1]. Зустрічаються такі форми рельєфу по всій території району, але найбільша їх щільність спостерігається на правому березі р. Сула. Особливо багато ерозійних борозен було зафіксовано нами поблизу м. Лубни, у північній (Герни, В'язівка, Олександрівка, Мацківці, Михнівці, П'ятигірці) та північно-західній (Вищий Булатець, Нижній Булатець, Кононівка, Малий В'язівка, Ісківці) частинах району. Ерозійні вимоїни (водорії) є другою стадією формування ярів. Виникають вони в результаті подальшого заглиблення і подовження ерозійних борозен. Глибина їх сягає 1-1,5 м, а ширина до 2 м [1]. Поширені вони на тій же території, що й ерозійні борозни.

Такі активні форми рельєфу флювіального походження, як яри на території Лубенського району зустрічаються переважно на правому березі Сули. Найчастіше вони мають глибину 10-15, ширину 100-200 і довжину до 4500 м. Під час польових робіт нами було також досліджено окремі балки, що являють собою лінійно витягнуті заглиблення з похилими задернованими схилами. Їх глибина становить 10-12, ширина 150-250, а довжина до 15000 м. Загалом густота яружно-балкової мережі на Лубенщині становить приблизно 0,8-1,0 км/км².

Гравітаційна морфоскульптура представлена на території району невеликими обвалами, зсувами-потоки та осипами на схилах річок, балок і кар'єрів. На дуже крутих схилах центральної частини району мають місце також зсуви циркоподібної форми.

Гляціальна та флювіогляціальна морфоскульптура представлена відповідно льодовиковими і водно-льодовиковими формами рельєфу. Вони утворились у середньому плейстоцені і є значно перетвореними водною ерозією та акумуляцією. На території району зустрічаються кінцево-моренні пасма, напірні морени, ками, ози, зандрові рівнини. Через високу розораність та інтенсивне використання земель району ці

форми рельєфу є сильно зміненими. Лише окремі з них не зазнали значних руйнувань. Також потрібно зазначити, що ерозія водно-льодовикових потоків зумовила формування не тільки «мертвих» (безводних) долин великих річок, але і долин малих річок, таких як Сліпорід та Булатець. Деякі дослідники також вважають що чотири антропогенні тераси Сули відповідають чотирьом плейстоценовим зледенінням і у їх формуванні значну роль відіграв рух льодовика [2; 3]. Також на території району є приклад гляціодислокації. Це Ісачківський (Висачківський) горб висотою 54 м. У цьому місці шток солі, що підіймався з глибини 4-5 км, «виніс» на поверхню уламки діабазу, вапняку, гіпсу. Під час Дніпровського зледеніння скелі діабазу були відполіровані і мають зглажену форму (форму «баранячого лоба»). На цьому місці спостерігається також прояв соляного карсту [2].

Суфозійна морфоскульптура представлена мікрозападинами (так званими «степовими блюдцями»), які сформувались на недренованих лесових вододілах внаслідок вертикального виносу дрібнозему і подальших просядок. Розташування западин іноді пов'язують з полігональним рисунком клинів льоду в лесоподібних суглинках плейстоцену [3].

Територія району здавна перебувала під впливом різних видів людської діяльності, тому тут досить часто зустрічаються форми рельєфу, що належать до антропогенної морфоскульптури. Найбільш крупними давніми формами рукотворного рельєфу на Лубенщині є кургани та городища. Кургани поширені на всій території району, а городища найчастіше зустрічаються біля річки Сула. У Лубнах збереглися фортечні земляні вали. Значні площі в районі нині займають селитебні форми рельєфу. Поблизу багатьох населених пунктів є діючі та покинуті піщані і глиняні кар'єри, а в долині Сули та її приток – торф'яні кар'єри [2]. До антропогенної морфоскульптури Лубенщини належать також греблі, котловани ставків, дамби, насипи залізничних та автомобільних доріг, меліоративні канали тощо.

Список використаних джерел:

1. Геоморфологія [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів природничо-географічного факультету / Ю. М. Філоненко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – 216 с.

2. Полтавська область: Природа. Населення. Господарство: Географічний та історико-економічний нарис / Автори: М.В. Аліман, С.Л. Кигим та ін.; За ред.

К.О. Маца. – Вид. 2-е, доповнене і перероблене. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – 336 с.

3. Полтавщина. Природа. Традиції. Культура / авт. тексту, упоряд. О. Білоусько ; фотохудож. А. Славуцький. – Полтава : Оріяна, 2007. – 104 с.

Приходько Н.А.

студентка,

Одесский национальный университет

имени И.И. Мечникова

ИЗМЕНЕНИЕ ТЕРМИЧЕСКОГО РЕЖИМА И РЕЖИМА АТМОСФЕРНЫХ ОСАДКОВ НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ ЗА ПЕРИОД 1961-2010 ГГ.

Изменения климата происходили на протяжении всей истории Земли и оказывали значительное влияние на повседневную жизнь человека и его хозяйственную деятельность. По данным Всемирной метеорологической организации (ВМО) в настоящее время происходит глобальное потепление, которое не проходит без последствий для нашей планеты и, соответственно, для жизни человека. Для определения путей и способов приспособления к климатическим изменениям необходимо знать, какие изменения происходят и какую тенденцию они имеют как в глобальных масштабах, так и локальных.

Вопросу об изменениях климата на территории Украины посвящены работы В.О. Балабух, О.М. Лавриненко, Л.В. Малицкой [1], М.В. Кульбиды, Л.О. Елистротова, М.Б. Барабаш [6], В.И. Осадчего, В.М. Бабиченко [7] и др. В работах всех этих и ряда других авторов говорится о том, что глобальное потепление коснулось и территории Украины. В работах [3; 5] приводится прогноз изменения климата регионов Украины на различные периоды XXI столетия по сравнению с 1991-2010 гг., разработанный в Украинском научно-исследовательском гидрометеорологическом институте (УкрНИГМИ). Однако в Климатическом кадастре Украины [4] приводятся климатические нормы для периода 1961-1990 гг. В связи с этим актуальной является оценка